

Εισαγωγή στη Νεοελληνική Ιστορία

Ενότητα 12η: Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

Ελευθερία Μαντά,
Λέκτορας Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
πρόγραμμα για την ανάπτυξη

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

---

12. Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

Περιεχόμενα ενότητας

---

12. Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

12.1 Εθνικός διχασμός

12.2 Το Συνέδριο της Ειρήνης στο Παρίσι

12.3 Η Συνθήκη των Σεβρών

Σκοποί ενότητας

Σκοπός της Ενότητας είναι να παρουσιάσει τις εσωτερικές εξελίξεις στην Ελλάδα, που προέκυψαν ως επακόλουθο της έκρηξης του πολέμου, καθώς και την πολεμική ανάμιξή της, που οδήγησε στην εδαφική επέκτασή της μέχρι τη Μικρά Ασία.

Λέξεις-κλειδιά ενότητας

Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

Κωνσταντίνος Α΄

Ελευθέριος Βενιζέλος

Συνθήκη Σεβρών

Εθνικός Διχασμός

12. Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1/6)

Η έκρηξη και η γενίκευση του πολέμου έθεσαν την Ελλάδα σε επιφυλακή, διαμορφώθηκαν δύο κυρίαρχες απόψεις:

α) Του βασιλιά Κωνσταντίνου Α΄, στηριζόμενου από το Γενικό Επιτελείο, που επιθυμούσε διαρκή ουδετερότητα.

Τα επιχειρήματά τους:

- i. Η Ελλάδα είχε μόλις βγει από δύο πολέμους και χρειαζόταν εσωτερική ανασυγκρότηση και διασφάλιση των νέων εδαφών.
- ii. Με την έξοδό της στον πόλεμο η Ελλάδα διακινδύνευε να δεχθεί επίθεση από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και τη Βουλγαρία.

12. Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (2/6)

- iii. Η Entente δεν διέθετε δυνάμεις στην περιοχή ικανές να προστατέψουν την εδαφική ακεραιότητα της Ελλάδας.
  - iv. Η Γερμανία τελικά θα νικούσε επειδή ήταν πιο ισχυρή στρατιωτικά.
- β) Του Βενιζέλου, που επιθυμούσε έξοδο στον πόλεμο στο πλευρό της Entente, επειδή:
- i. Η Ελλάδα δεν μπορούσε να συμμαχήσει με την Τριπλή Συμμαχία γιατί οι δυνάμεις της στήριζαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία και τη Βουλγαρία.

12. Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (3/6)

- ii. Λόγω της γεωγραφικής θέσης της έπρεπε να διατηρεί σχέσεις και να συμμαχεί με τις ναυτικές δυνάμεις.
- iii. Η συμμετοχή στον πόλεμο θα διασφάλιζε τα εδάφη που είχαν κατακτηθεί, θα έδινε στην Ελλάδα τα νησιά του ΒΑ Αιγαίου και θα εξασφάλιζε τη συμμετοχή της στις διαπραγματεύσεις της ειρήνης.
- iv. Η Entente θα νικούσε τελικά στον πόλεμο.

12. Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (4/6)

Η προσχώρηση πρώτα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (Οκτώβριος 1914) και έπειτα της Βουλγαρίας (Σεπτέμβριος 1915) στην Τριπλή Συμμαχία ήταν καθοριστική για τη θέση της Ελλάδας.

Φεβρουάριος 1915: Η Αγγλία πρότεινε συμμετοχή της Ελλάδας στην εκστρατεία των Δαρδανελίων με αντάλλαγμα εδάφη στη Μικρά Ασία. Ο Βενιζέλος αποδέχθηκε, αλλά ο Κωνσταντίνος εμπόδισε τη συμμετοχή ⇒ παραίτηση Βενιζέλου, οδήγησε σε μακρά περίοδο εσωτερικής πολιτικής κρίσης που έμεινε γνωστή ως «Εθνικός Διχασμός».

12. Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (5/6)

31-5/13-6-1915, νέες εκλογές με νίκη Βενιζέλου.

21-9-1915: Η Βουλγαρία προσχώρησε στην Τριπλή Συμμαχία και κήρυξε επιστράτευση, θέτοντας σε κίνδυνο την Ελλάδα. Ενόψει αυτού, ο Βενιζέλος δεν απέτρεψε την απόβαση συμμαχικών στρατευμάτων στη Θεσσαλονίκη για το άνοιγμα Μακεδονικού Μετώπου και τη στήριξη των Σέρβων.

Ο Κωνσταντίνος απέπεμψε τον Βενιζέλο και αρνήθηκε είτε να συμπράξει με την Entente είτε να στηρίξει τη Σερβία που ήδη δεχόταν επίθεση ⇒ Αγγλία και Γαλλία επιθυμούσαν πλέον ανατροπή της φιλοβασιλικής κυβέρνησης Σκουλούδη και απομάκρυνση του Κωνσταντίνου.

12. Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (6/6)

Ο βασιλιάς επιχείρησε προσέγγιση προς τη Γερμανία προτείνοντας εκδίωξη του στρατού της Entente από τη Θεσσαλονίκη και παρέχοντας στρατιωτικές διευκολύνσεις.

Μάιος 1916: Καταλαμβάνεται χωρίς αντίσταση το οχυρό Ρούπελ από βουλγαρική δύναμη ⇒ ο Βενιζέλος κατήγγειλε τον Κωνσταντίνο και οι στόλοι Αγγλίας και Γαλλίας επέβαλαν μερικό αποκλεισμό των ελληνικών λιμανιών.

Αύγουστος 1916: Βουλγαρικές δυνάμεις εισήρθαν στην Ανατολική Μακεδονία και εξαπέλυσαν διωγμό εναντίον των Ελλήνων.

12.1 Εθνικός διχασμός (1/8)

Μολονότι ο Διχασμός ξεκίνησε από μια πολιτική σύγκρουση, δεν μπορεί να ερμηνευθεί αν αντιμετωπιστεί αποκλειστικά ως πολιτική κρίση. Ενώ ξεκίνησε από την πολιτική και πολιτειακή ηγεσία, δεν άργησε να αποκτήσει διαστάσεις κοινωνικής σύγκρουσης.

Προσπαθώντας με κάθε τρόπο να προσελκύσουν υποστηρικτές, τα δύο αντίπαλα στρατόπεδα προέκριναν διαφορετικά κοινωνικά συμφέροντα:

12.1 Εθνικός διχασμός (2/8)

α) Η βασιλική παράταξη καλλιεργούσε τα αντιβενιζελικά αισθήματα χρησιμοποιώντας το φόβο του λαού μπροστά σε ένα νέο πόλεμο και τον αποκλεισμό των λιμανιών που σε πολλές περιοχές προκάλεσε λιμό, επιδημίες και κακουχίες.

Χρησιμοποιώντας εκτεταμένο προπαγανδιστικό μηχανισμό διαβεβαίωνε ότι οι δυνάμεις της Τριπλής Συμμαχίας ετοιμάζονταν να κατέβουν στη Θεσσαλονίκη για να διώξουν τον αγγλογαλλικό στρατό.

12.1 Εθνικός διχασμός (3/8)

β) Ο Βενιζέλος κατηγορούσε τη βασιλική πολιτική επειδή έθετε σε κίνδυνο τους Έλληνες της Μακεδονίας και της Θράκης, κατέκρινε την παράδοση του Ρούπελ. Η απήχησή του ήταν εντονότερη στην Κρήτη, τα νησιά του Ανατ. Αιγαίου και τη Μακεδονία, καθώς τον θεωρούσαν εγγύηση για την παραμονή τους στο ελληνικό κράτος. Γενικά τον Βενιζέλο υποστήριζαν οι πρόσφυγες, που από το 1914 είχαν αρχίσει να διασπείρονται στη χώρα.

Τα επεισόδια και οι ταραχές μεταξύ οπαδών των δύο πλευρών γίνονταν καθημερινό φαινόμενο.

12.1 Εθνικός διχασμός (4/8)

16/30-8-1916: Εκδηλώθηκε το κίνημα της «Εθνικής Άμυνας» στη Θεσσαλονίκη, από την ομώνυμη Επιτροπή (Δ. Δίγκας, Π. Αργυρόπουλος, Αλέξ. Ζάννας, Εμμ. Ζυμβρακάκης κ.ά.).

12-9-1916: Ο Βενιζέλος αναχώρησε για τα Χανιά, όπου με το ναύαρχο Κουντουριώτη συγκρότησαν την «Προσωρινή Κυβέρνηση» [αργότερα η Τριανδρία συμπληρώθηκε με τον στρατηγό Δαγκλή].

26-9/10-10-1916: Η Προσωρινή Κυβέρνηση εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη αναλαμβάνοντας την ηγεσία του κινήματος της Εθνικής Άμυνας.

12.1 Εθνικός διχασμός (5/8)

Η Ελλάδα χωρίστηκε στα δύο.

Άμεση προτεραιότητα του κινήματος ήταν να συγκεντρώσει στρατό από τις Νέες Χώρες για να ενισχύσει τους συμμάχους στο Μακεδονικό μέτωπο.

Οι πιέσεις των συμμάχων προς την Αθήνα εντάθηκαν, αγγλογαλλικός στόλος εισήλθε στο Φάληρο και συμμαχικά αγήματα αποβιβάστηκαν στην πρωτεύουσα.

12.1 Εθνικός διχασμός (6/8)

Τα «Νοεμβριανά», 1916: Αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ των γαλλικών στρατευμάτων που είχαν αποβιβαστεί στον Πειραιά για να παραλάβουν στρατιωτικό υλικό και ομάδων φιλοβασιλικών εθελοντών και 'επίστρατων', παραστρατιωτικών βασιλικών οργανώσεων. Ακολούθησε μαζικός διωγμός των βενιζελικών, φυλακίσεις, λεηλασίες, καταστροφές περιουσιών.

29-5/11-6-1917: Η Γαλλία απαίτησε και πέτυχε απομάκρυνση του Κωνσταντίνου και αντικατάστασή του στο θρόνο από το δευτερότοκο γιο του Αλέξανδρο.

12.1 Εθνικός διχασμός (7/8)

Ο Βενιζέλος επέστρεψε στην Αθήνα, αποκατέστησε τη «Βουλή των Λαζάρων» και κήρυξε τον πόλεμο στην Τριπλή Συμμαχία.

Παρά τον κοινοβουλευτικό του μανδύα, το βενιζελικό καθεστώς δεν συνιστούσε επάνοδο στη συνταγματική ομαλότητα· μπορεί να επικαλούνταν αποκατάσταση των «δημοκρατικών συνταγματικών παραδόσεων» που είχε καταρρακώσει ο Κωνσταντίνος, ωστόσο η ίδια κυβέρνηση συστηματοποίησε την καταστολή της αντιπολίτευσης.

12.1 Εθνικός διχασμός (8/8)

Οι ελληνικές μονάδες που συγκεντρώθηκαν συμμετείχαν στις επιχειρήσεις του Μακεδονικού μετώπου (μάχη του Σκρα).

Σεπτέμβριος-Νοέμβριος 1918: Συνθηκολόγηση των δυνάμεων της Τριπλής Συμμαχίας και έναρξη των διαπραγματεύσεων της ειρήνης.

Ανακωχή του Μούδρου (30-10-1918): Σήμανε τον τερματισμό του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου στο ανατολικό μέτωπο και την άνευ όρων παράδοση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

12.2 Το Συνέδριο της Ειρήνης στο Παρίσι (1/4)

Οι εθνικές διεκδικήσεις της Ελλάδας προβλήθηκαν επίσημα από τον Βενιζέλο, το Δεκέμβριο 1918.

Περιλάμβαναν Θράκη, νησιά Ανατολικού Αιγαίου (πλην των Δωδεκανήσων), παράλια Μικράς Ασίας, Βόρεια Ήπειρο. Κεντρικό επιχείρημα, η εθνολογική σύνθεση των περιοχών στηριγμένη στη βάση της εθνικής συνείδησης.

Η επέκταση στη Θράκη και τη Μ. Ασία είχε την ενθουσιώδη υποστήριξη της κοινής γνώμης και, εκτός από την προσάρτηση των εδαφών, αποσκοπούσε στην προστασία των εκεί ελληνικών πληθυσμών.

12.2 Το Συνέδριο της Ειρήνης στο Παρίσι (2/4)

Τέλη Απριλίου 1919: Η Ελλάδα εξασφάλισε τη συμμαχική εντολή για προσωρινή κατάληψη της Σμύρνης και του βιλαετίου Αϊδινίου, εκμεταλλευόμενη τη δυσπιστία Αγγλίας και Γαλλίας απέναντι στην Ιταλία και την ανησυχία τους για την προώθηση ιταλικών στρατιωτικών δυνάμεων από τα Δωδεκάνησα στην Αττάλεια.

12.2 Το Συνέδριο της Ειρήνης στο Παρίσι (3/4)

Ο ελληνικός στρατός, επομένως, δευτερευόντως βρισκόταν εκεί για την αποφυγή ταραχών μέχρι την υπογραφή της οριστικής συνθήκης ειρήνης και την προστασία του ελληνικού πληθυσμού από τις ανθελληνικές εκδηλώσεις των Τούρκων.

Η οριστική τύχη της περιοχής θα κρινόταν με δημοψήφισμα μετά από πέντε χρόνια ελληνικής διοίκησης.

12.2 Το Συνέδριο της Ειρήνης στο Παρίσι (4/4)

14/27-11-1919: Συνθήκη του Νειϊγί, η Βουλγαρία παραιτήθηκε από τη Δυτική Θράκη, η οποία πέρασε σε προσωρινό συμμαχικό έλεγχο. Προβλεπόταν αμοιβαία και εθελούσια μετανάστευση των Βουλγάρων της Ελλάδας και των Ελλήνων της Βουλγαρίας.

Με απόφαση της Διάσκεψης του Σαν Ρέμο (Απρίλιος 1920) τερματίστηκε η διασυμμαχική κατοχή της Θράκης. Ο ελληνικός στρατός εισήλθε το Μάιο και ως τον Ιούλιο είχε προχωρήσει στην Ανατολική Θράκη, σχεδόν μέχρι την Κωνσταντινούπολη.

12.3 Η Συνθήκη των Σεβρών (1/5)

10-8-1920: Επιβεβαίωσε την προσάρτηση της Θράκης, των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου (συμπεριλαμβανομένης Ίμβρου και Τενέδου) και των δυτικών παραλίων της Μ. Ασίας στην Ελλάδα. Η Κωνσταντινούπολη και τα Στενά έγιναν ουδέτερη ζώνη υπό τον έλεγχο συμμαχικής επιτροπής. Πιστοποίησε την έξοδο της Ελλάδας στη Μαύρη Θάλασσα και κατέστησε το Αιγαίο 'ελληνική λίμνη'.

Θεωρήθηκε μεγαλειώδης στιγμή του ελληνισμού, δικαίωση του οράματος της Μεγάλης Ιδέας και εκπλήρωση της εθνικής ολοκλήρωσης, με την έννοια της διεύρυνσης των συνόρων εκεί όπου υπήρχαν αλύτρωτοι Έλληνες.

12.3 Η Συνθήκη των Σεβρών (2/5)

Η Συνθήκη, που εκλαμβάνεται ως κορωνίδα των επιτυχιών της ελληνικής διπλωματίας, δεν επικυρώθηκε από κανένα από τα συμβαλλόμενα μέρη πλην της Ελλάδας: μετά τα αποτελέσματα των εκλογών του Νοεμβρίου 1920, οι κυβερνήσεις Αγγλίας, Γαλλίας και Ιταλίας δεν προώθησαν την επικύρωσή της.

Οι Φιλελεύθεροι, αμέσως μετά την πανηγυρική παρουσίαση της Συνθήκης στη Βουλή, προκήρυξαν εκλογές ελπίζοντας σε ενίσχυση της δύναμής τους.

12.3 Η Συνθήκη των Σεβρών (3/5)

Το αίσθημα εθνικής υπερηφάνειας που κυριαρχούσε στις τάξεις των Φιλελευθέρων τους εμπόδιζε να διακρίνουν το υπόγειο ρεύμα λαϊκής δυσαρέσκειας που είχε διαμορφωθεί. Οι διεθνείς θρίαμβοι δεν μπορούσαν να αντισταθμίσουν τα εσωτερικά προβλήματα: αυταρχισμός των υπαρχηγών του Βενιζέλου, υψηλή φορολογία, κούραση του στρατού, ευνοιοκρατία.

Η μοναρχική παράταξη, με προεκλογικό σύνθημα το τέλος του πολέμου στη Μικρά Ασία, κέρδισε τις εκλογές (1/14-11-1920), ο δε Βενιζέλος έφυγε για το Παρίσι.

12.3 Η Συνθήκη των Σεβρών (4/5)

Με νόθο δημοψήφισμα (5-12-1920) επανήλθε ο βασιλιάς Κωνσταντίνος ο Α΄ (ο Αλέξανδρος είχε πεθάνει λίγο πριν τις εκλογές από σηψαιμία, 25-10-1920), μέσα σε ατμόσφαιρα άκρατου αντιβενιζελικού φανατισμού.

4-12-1920: Είχε προηγηθεί διάβημα των συμμάχων προς την κυβέρνηση, που προειδοποιούσε ότι τυχόν επαναφορά του βασιλιά που είχε ταχθεί υπέρ των Γερμανών κατά τον πόλεμο θα σήμαινε άρση της διπλωματικής στήριξης και κάθε οικονομικής βοήθειας προς την Ελλάδα, όπως και έγινε.

12.3 Η Συνθήκη των Σεβρών (5/5)

Σήμερα πλέον το επιχείρημα ότι οι εκλογές και τα αποτελέσματα του Νοεμβρίου 1920 υπήρξαν η γενεσιουργός αιτία των δεινών που επακολούθησαν, αποδεικνύεται ανεπαρκές. Οι εξελίξεις είχαν ήδη δρομολογηθεί εκτός ελληνικών συνόρων.

Η διάσπαση του συμμαχικού μετώπου, η βαθμιαία δηλαδή απομάκρυνση της Γαλλίας από την έγκριση της Συνθήκης των Σεβρών προς την 'ουδετερότητα' και από εκεί προς την υποστήριξη του κεμαλισμού, εκδηλώθηκε μεν ανοιχτά μετά την ήττα του Βενιζέλου και την άφιξη του Κωνσταντίνου στην Αθήνα, αλλά όχι εξαιτίας τους.

Βιβλιογραφία (1/2)

- Βεντήρης Γ., *Η Ελλάς του 1910-1920*, Ίκαρος, Αθήνα 1970, 2τ.
- *Η ιστορία του Εθνικού Διχασμού. Κατά την αρθρογραφία του Ελ. Βενιζέλου και του Ιωάννη Μεταξά*, Κυρομάνος, Αθήνα 2007.
- Μαυρογορδάτος Γ., *Εθνικός Διχασμός και μαζική οργάνωση. Οι επίστρατοι του 1916*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1996.
- Μουρέλος Γ., *Τα Νοεμβριανά του 1916. Από το αρχείο της Μεικτής Επιτροπής Αποζημιώσεων των θυμάτων*, Πατάκης, Αθήνα 2007.

Βιβλιογραφία (2/2)

- Πετρίδης Π. κ.ά., *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος στη Θεσσαλονίκη. Η Προσωρινή Κυβέρνηση 1916-1917, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Θεσσαλονίκη 1994.*

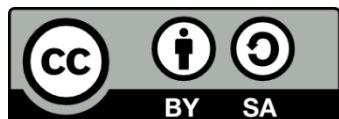

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Στυλιανή Καλτσογιάννη
Θεσσαλονίκη, 10/09/2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ